

УДК 341.1(491.1)+(480)

**С. Саханенко,
О. Рацюк**

УЧАСТЬ АВТОНОМНИХ УТВОРЕНЬ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ (НА ПРИКЛАДІ АВТОНОМІЙ ДАНІЇ ТА ФІНЛЯНДІЇ)

Досліджено процеси участі автономних утворень за кордоном у зовнішніх відносинах. Проаналізовано вплив автономних утворень Данії та Фінляндії – Гренландії, Фарерських та Аландських островів на вироблення зовнішньополітичної стратегії своїх країн, зокрема на процес європейської інтеграції. Розглянуто напрями та форми участі автономій Данії та Фінляндії у міжнародній діяльності.

Ключові слова: автономія, міжнародні відносини, європейська інтеграція.

Однією з форм децентралізації державної влади в унітарній країні, способом врахування регіональних особливостей та вирішення протиріч по лінії “центр – периферія” є надання автономного статусу окремим або, навіть, всім територіальним утворенням у державі. У країнах-членах Ради Європи утворено значну кількість автономних утворень (Корсика у складі Франції, Мадейра та Азорські острови у складі Португалії, Аландські острова у складі Фінляндії, Гренландія та Фарерські острови у складі Данії, Афон у складі Греції, Воєводіна у складі Сербії, Гагаузія у складі Молдови, Нахічевань у складі Азербайджану, Аджарія у складі Грузії, Крим у складі України). Іспанія, Італія, певною мірою Сполучене королівство, запровадили так звану автономну форму територіальної організації влади, за якою всі одиниці верхнього територіального рівня володіють автономним статусом. Як свідчить закордонний досвід, одним із проявів публічно-правового статусу автономних утворень є їх участь у міжнародній діяльності. Для країн із розвинутою системою місцевого самоврядування право органів місцевого самоврядування на міжнародні зв'язки давно стало нормою, що й закріплене, зокрема, в Європейській хартії місцевого самоврядування, Європейській типовій конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними колективами або органами влади. Проте автономні утворення володіють додатковими або більш широкими можливостями на здійснення міжнародної діяльності, що й закріплюється у відповідних документах, які визначають їх статус. Не виключенням, з огляду на це, є й Автономна Республіка Крим (далі – АРК), що є єдиним автономним утворенням в Україні. Зокрема, відповідно до ст. 18 Конституції АРК, до її повноважень належить участь у формуванні і здійсненні основних принципів внутрішньополітичної, зовнішньоекономічної та зовнішньополітичної діяльності України з питань, які стосуються АРК. У межах своїх повноважень АРК має право вступати у відносини з органами влади інших держав та їх регіонів, із міжнародними організаціями. Повноваженнями щодо зовнішніх зв'язків володіє також Верховна Рада АРК та Рада міністрів АРК. Проте на шляху реалізації зазначених повноважень є досить багато перепон політичного, правового, управлінського й, навіть, психологічного спрямування. На нашу думку, дотриманню балансу між суверенною волею України

й правом АРК на участь у міжнародних відносинах буде сприяти вивчення зарубіжного досвіду та його врахування у практиці публічного управління України.

Статус автономних утворень за кордоном ще не вивчений належним чином у межах вітчизняних досліджень. Лише в небагатьох працях, що досліджують, зокрема, статус АРК та механізм публічного управління на рівні АРК, спостерігаються спроби здійснити компаративний аналіз [1 – 4]. Проте у зазначених публікаціях не досліджується участь автономних утворень у здійсненні міжнародних відносин. Міжнародні зв'язки органів місцевого самоврядування достатньо широко висвітлюються у вітчизняній науковій літературі, але, як зазначалося, міжнародні зносини органів місцевого самоврядування та автономних утворень є далеко не тотожними.

З огляду на зазначене, метою статті є дослідження процесів участі автономних утворень за кордоном у зовнішніх зносинах. Відповідно до мети, завданнями статті є аналіз впливу автономних утворень у Данії та Фінляндії на вироблення зовнішньополітичної стратегії своїх країн, зокрема на процес європейської інтеграції, розгляд напрямів та форм участі автономій Данії та Фінляндії у міжнародній діяльності.

Участь автономних утворень Данії та Фінляндії у міжнародній діяльності є особливим аспектом їх статусу. Входячи до складу суверенних та унітарних держав, Гренландія, Фарерські та Аландські острови не підпадають під традиційне розуміння суб'єктів міжнародного права. Відповідно до ст. 1 та 19 Конституції Данії та §2, 33 Основного закону Фінляндії, повноваженнями щодо зовнішніх відносин володіють загальнодержавні органи. У відповідних законах про автономії, наприклад, у ст. 5 Акту про Автономію Фарерських островів та ст. 10 Акту про автономію Гренландії, закріплюється, що органи автономних утворень підкоряються обов'язкам, що випливають із міжнародних договорів та інших міжнародних правил, за які Данія несе відповідальність, до того ж, повноваження автономних утворень можуть бути у будь-який час обмежені повноваженнями, що делеговані державним органам Королівства з боку міжнародних організацій. Це означатиме, з одного боку, що Гренландія та Фарери обов'язково включаються до міжнародних договорів, що укладаються Данією, а з іншого – ніщо не заважає Данії укладати окремі договори, що стосуються Гренландії та Фарерських островів. Так, наприклад, Фарери та Гренландія автоматично увійшли до складу НАТО внаслідок вступу до нього Данії.

Проте якщо йдеться про окремі економічні питання, то рішення Данії не поширюються автоматично на Фарерські острови та Гренландію. Наприклад, незважаючи на вступ Данії до передвісника ВТО – ГАТТ у 1950 р., Фарерські острови приєдналися до нього лише у 1954 р. Окрім того, острови самостійно укладали неформальні, але такі, що виконуються, угоди з рибальства (з Ісландією у 1975 р., Норвегією у 1979 р. [5]), незважаючи на те, що Конституція Данії уповноважує лише датський уряд приймати зовнішні зобов'язання.

Відповідно до ст. 8 Акту про автономію Фарерських островів та ст. 16 Акту Гренландії, влади автономій володіють низкою можливостей для впливу на міжнародні економічні відносини. Так, згідно із запитом Фарерських островів до Міністерства закордонних справ Данії, призначається експерт у справах Фарер для сприяння міністерству у розгляді питань, що мають особливий економічний інтерес для островів. Аналогічно за запитом Фарерських островів або Гренландії, до датських дипломатичних місій у країнах, де автономії мають економічні інтереси, призначаються аташе. У перемогах з іноземними державами з питань, що

торкаються рибальства та торгівлі, враховуються інтереси Фарер. Міністр закордонних справ Данії має право уповноважити представників Фарерських островів вести прямі переговори з іноземними державами, якщо йдеться про питання особливого значення для островів й не вступає у протиріччя з національними інтересами Королівства. Аналогічне правило діє й щодо Гренландії (п. 13 ст. 16 Акту про автономію).

Згідно з юридичним статусом, ані Гренландія, ані Фарерські острови не можуть бути окремими членами міжнародних організацій, але на практиці обидві автономні одиниці володіють членством у низці міжнародних організацій, наприклад, у Північноатлантичному союзі з охорони лосося. Крім того, судна Гренландії та Фарер плавають у відкритому морі під власним прапором на рівних умовах із суднами інших прибережних держав. Таким чином, автономні утворення користуються елементами статусу суб'єкта міжнародного права.

Вимога щодо підлеглості міжнародним договорам Данії не є абсолютною. Наприклад, у 1972 р., коли Данія стала членом Європейського Союзу (далі – ЄС), Фарерські острови не виявили бажання щодо приєднання до нього й пізніше уклали окремі торговельні угоди з ЄС [6]. У 1985 р. під час переговорів про вихід Гренландії з ЄС, як відзначає Р. Петерсон, “представники Данії та Гренландії сиділи за одним столом, тобто Данія одночасно виступала як член ЄС і як захисник інтересів Гренландії [7]”.

На сучасному етапі Гренландія та Фарерські острови не є членами ЄС, а їх взаємовідносини з ЄС регулюються особливими міжнародними договорами. Декларація № 25 до Маастрихтського договору бере до уваги особливий правовий статус датських автономних утворень. Згідно з зазначеною декларацією, співробітництво у зовнішній політиці між урядами членів ЄС не повинно заважати Данії самостійно діяти, коли це є необхідним з метою захисту міжнародних інтересів Гренландії та Фарерських островів.

Безперечний інтерес також викликає питання про участь Аландських островів у міжнародній діяльності. З XIX ст. Аланди були в центрі уваги світової громадськості з огляду на їх демілітаризацію за наслідками Кримської війни. Зазначена особливість правового статусу островів привертає увагу на сьогодні. Так, на думку Є. Науклер, “як демілітаризована зона Аландський архіпелаг знаходиться в особливій ситуації. Є план створити на островах інститут мира та національної гармонії, адже випадок Аландів може слугуватиме прикладом мирного вирішення конфлікту навколо національної меншості” [8]. Коли у 1993 р. дискутувалося питання про ремілітаризацію Аландських островів у світлі перемов про членство Фінляндії у ЄС, уряд Аландів висунув аргументи, що демілітаризований й нейтральний статус островів знаходить підстави у міжнародних договорах та звичаєвому праві. Ця думка й була визнана при вступі Фінляндії до ЄС.

Аландські острови мають певні можливості участі у міжнародній діяльності. Так, з 1970 р., так само як й Фарери, Аланди отримали представництво у Північній Раді, а з 1984 р. парламент островів обирає двох членів, які разом із двома представниками Виконавчої ради (уряд островів) складають окрему аландську делегацію й паралельно беруть участь у діяльності фінської делегації. Таке членство, з одного боку, доводить значущість автономії, адже аландці беруть участь в обговоренні низки міжнародних проблем, а парламент островів визнається рівним до інших парламентів; з іншого – визнається особливе становище Аландів у скандинавському суспільстві, що гарантує значні можливості для співробітництва й

сприяє вирішенню проблем охорони природних ресурсів, рибальства, налагодженню культурних контактів островів із іншими країнами.

У зв'язку з розвитком європейської інтеграції й входженням Фінляндії до ЄС у 1995 р., набуло актуальності питання щодо дотримання інтересів Аландських островів у цьому питанні. Відповідно до Акту про автономію 1991 р. (§ 58, 59), укладання міжнародних договорів – право загальнодержавних органів влади, але вони зобов'язані отримати погодження аландського парламенту при ратифікації міжнародного договору, якщо він містить положення, що торкаються компетенції автономії. Якщо міжнародний договір передбачає норми, що суперечать Акту про автономію, то він набуває чинності на території островів лише за наявності його погодження парламентом Фінляндії в порядку, що передбачений для конституційних законів (§ 67, 69 Акту про парламент Фінляндії) й наявності кваліфікованої більшості парламенту Аландів (§ 69 Акту про автономію). При проведенні переговорів із іноземною державою, якщо йдеться про питання, які зачіпають компетенцію Аландських островів, аландський уряд повинен бути поінформований про це. Представники автономії повинні мати також можливість брати участь у переговорах, якщо вони стосуються питань особливої важливості для Аландів.

На практиці, проте, Фінляндія не завжди дотримувалася вищезазначених правил, а між автономією та державою виникали певні протиріччя, пов'язані з недотриманням формулювань статей 58, 59 Акту про автономію Аландів. Наприклад, Фінляндія приєдналася до Міжнародного пакту про громадянські та політичні права та до Міжнародного пакту про економічні, соціальні та культурні права у 1966 р., у 1971 р. – до Конвенції ЮНЕСКО про боротьбу з дискримінацією в галузі освіти 1960 р. без згоди аландського парламенту, хоча окремі статті вищезазначених документів безпосередньо торкаються інтересів аландців як шведської меншини. На думку Л. Ханнікейнен, “офіціальна точка зору фінського уряду відносно цих Конвенцій полягала в тому, що вони не містили положень, які входять у протиріччя з Актом про автономію й потреби у згоді парламенту Аландів не було [9]”. Очевидно, що, з одного боку, якщо у подальшому буде виникати протиріччя між Актом про автономію й вищезазначеними або іншими міжнародно-правовими актами (за аналогічній ситуації), то влада Аландських островів може заявити, що суперечливе положення не накладає жодних зобов'язань на Аланди, адже, відповідно до ст. 59 Акту про автономію 1991 р., згоди аландського парламенту не надавалося. З іншого боку, навіть не дотримуючись ст. 59 Акту про автономію й не передбачаючи будь-яких застережень при ратифікації певного міжнародного договору, Фінляндія буде зобов'язана, у відповідності з нормами міжнародного права, забезпечити виконання міжнародно-правового акту в межах своєї юрисдикції. За умов порушення цього правила держава Фінляндія буде нести міжнародно-правову відповідальність за невиконання власних зобов'язань за ратифікованими нею документами, крім цього буде діяти принцип пріоритету міжнародного права над національним. Таким чином, є цілком очевидним, що при виникненні протиріччя між міжнародним договором та положенням Акту про автономію Аландських островів, у вищезазначеному контексті, Фінляндія буде вимушена одночасно виконувати свої міжнародно-правові зобов'язання й враховувати інтереси Аландів, хоча пріоритет буде зберігатися за міжнародним правом. Фінляндія могла б, у такому випадку, запропонувати внести поправки до Акту про автономію, але не існує жодної гарантії, що парламент Аландів дав би

згоду на це. Інший вихід – у денонсації або у внесенні застережень до міжнародно-правового акту, що також може викликати певні ускладнення.

Все вищезазначене свідчить про те, що формулювання статей Акту про автономію є не простим закріпленням певних прав та повноважень Аландів, але й вимагає особливої уваги й тлумачення при здійсненні Фінляндією дій, що прямо чи опосередковано торкаються інтересів островів. Можливо саме тому у процесі вступу Фінляндії до ЄС фінська влада дуже серйозно ставилася до питання про права та обов'язки органів аландської автономії. Було заздалегідь вирішене, що Фінляндія може стати членом ЄС лише за умов збереження конституційного та міжнародного статусу Аландських островів як особливої автономної території. Як відзначає С. Еріксон, Договір про ЄС поставив Аланди у нову ситуацію в межах Європи, саме тому островам повинні бути надані особливі гарантії збереження їх правового статусу, що стосуються, зокрема, охорони нерухомості, прав контролю за окремими видами торгівлі й прав органів автономії вирішувати питання внутрішньої політики Аландів [10].

При вступі Фінляндії до ЄС були внесені особливі положення до ст. 227 (5) Договору про ЄС, до ст. 79 Міжнародного договору про утворення Європейського об'єднання вугілля та сталі та до ст. 198 Міжнародного договору про утворення Європейського об'єднання атомної енергії [11]. Відповідно до них, Договір про ЄС не застосовується до Аландських островів, але уряд Фінляндії може зробити заяву, що Договір про ЄС буде застосовуватися до Аландів відповідно до положення Протоколу № 2 про Аландські острова. У Декларації від 08.12.1994 р. про застосування Договору про ЄС, Договору про утворення Європейського об'єднання вугілля та сталі та Договору про утворення Європейського об'єднання атомної енергії уряд Фінляндії заявив, що вищезазначені акти застосовуються на Аландах відповідно до Протоколу № 2, що стосується приєднання Фінляндії до ЄС [12].

Відповідно до Протоколу № 2, договори, на яких заснований ЄС, застосовуються до Аландських островів із такими обмеженнями: положення Договору про ЄС не повинні перешкоджати реалізації чинних на островах правил щодо обмежень для осіб, які не мають регіонального громадянства Аландів та обмежень щодо юридичних осіб стосовно їх права на набуття та володіння нерухомістю на островах без спеціального дозволу компетентних органів островів. Регіональне громадянство є також необхідною умовою для голосування на Аландах. Окрім того, з метою підтримки життєздатності економіки островів, без шкоди інтересам та спільній політиці ЄС, Аланди звільняються від застосування на їх території положень Договору ЄС про приведення у відповідність з договором на їх території законів держав-членів спільноти про податок з товарообігу та акцизи, адже Аланди розглядаються як третя територія й звільняються від непрямих та інших форм оподаткування.

Гарантії, що були закладені у Протоколі № 2, фактично зміцнили правовий статус Аландських островів. 20 листопада 1994 р. на архіпелазі був проведений референдум щодо членства у ЄС. З числа осіб, що взяли участь у голосуванні, 73,6% висловилися за приєднання, чому сприяли підсумки національного референдуму (51,9% громадян Фінляндії підтримали членство у ЄС) та вступ Швеції до ЄС. Якби результати референдуму були іншими, то Аланди на сучасному етапі мали б статус, аналогічний Фарерським островам та Гренландії у складі Данії. З урахуванням зазначених змін, 31 грудня 1994 р. Законодавча Асамблея Аландських

островів прийняла поправки до Акту про автономію з питань, що мають відношення до ЄС.

Відповідно до ст. 59а зазначеного вище акту, уряд Аландів підлягає обов'язковому інформуванню щодо питань, які готуються в органах ЄС, якщо ці питання належать до законодавчої компетенції островів або з інших причин, що мають особливе значення для Аландів. Окрім того, уряд Аландів, якщо те чи інше питання торкається законодавчих повноважень островів, має право формулювати позицію Фінляндії щодо застосування спільної політики ЄС на Аландських островах. Один із представників Фінляндії у Комітеті регіонів ЄС також має призначатися урядом Аландів.

Із зазначеного можна зробити висновок, що автономія Аландів через вступ до ЄС отримала додаткові гарантії не лише у конституційному праві Фінляндії, але й у міжнародному праві. Гренландія та Фарери, як відзначалося, знаходяться дещо в іншому положенні, хоча їх інтереси, згідно з Декларацією № 25 до Маастрихтського договору також враховуються.

Питання про участь автономій у європейській інтеграції є досить складним, адже йдеться про субнаціональні території суверенних держав. З одного боку, Аланди, Гренландія та Фарери для подальшого розвитку та зміцнення свого автономного статусу не можуть залишатися осторонь від політичних, економічних, соціальних тощо процесів Фінляндії та Данії, що змінюються та пов'язані з спільною політикою ЄС, але, з іншого боку, автономії для вирішення власних проблем та збереження власної самобутності повинні мати можливості для впливу на певні рішення, що приймаються у межах ЄС та торкаються інтересів автономних спільнот. На думку О. Ерланда, всі автономні острови Європи повинні мати можливості для адаптації до ЄС. У політичному аспекті їх стратегія повинна полягати у тому, щоб створити Конституцію автономій Європи, яка б визнавалася на міжнародному рівні. В економічному аспекті острови повинні розвивати географічно близькі ринки у тих сферах, де немає великої конкуренції (наприклад, виробництво окремих видів продукції) [13].

Є очевидним, що особливу роль у кооперації автономій з ЄС повинна відігравати інтеграція права, однією з складових якої є створення однакових актів – Конституції автономій Європи, як пропонує О. Ерланд. У будь-якому випадку, законодавство ЄС повинно взяти до уваги особливий статус автономних одиниць. У декларації, що була прийнята представниками автономних островів Європи у 1991 р. за результатами конференції про проблеми острівних територій, відзначається, що інститути Європейської Спільноти повинні проводити координаційну політику щодо островів, дозволити автономіям робити свій внесок у об'єднання Європи. Окрім того, було запропоновано створити в межах Європейської Комісії спеціальний департамент островів, основними завданнями якого мало б стати проведення моніторингу впливу політики ЄС на острови, застосування надзвичайних заходів для надання допомоги островам при вирішенні проблем, пов'язаних із природними явищами, або криз, що виникли з соціальних та економічних причин, контроль всіх законопроектів ЄС, що мають відношення до островів тощо. Безперечно, що статті зазначеної декларації були рекомендаційними, але досить важливим є сам підхід до врахування інтересів автономних спільнот й той факт, що представники автономій беруть активну участь у міжнародних форумах, намагаючись вирішити свої проблеми.

Основний аспект міжнародної діяльності автономій полягає у їх кооперації та участі в інтеграції скандинавських держав через спеціально утворені органи, проведення спільних конференцій, реалізацію проектів щодо проблем довкілля, рибальства, розвитку туризму, комунікацій. Як зазначалося, особливу роль у цій кооперації відіграє участь представників від автономних утворень у діяльності Північної Ради, що була утворена у 1952 р., та в роботі Північної Ради міністрів, що функціонує з 1979 р. згідно з Гельсінською угодою про Скандинавську кооперацію від 23.03.1963 р. Гренландія, Фарерські та Аландські острови обирають по два представника від автономних парламентів до Північної ради, а членів урядів – до Північної Ради міністрів так само як й суверенні держави. Представники автономій складають частину датської та фінської делегацій, володіють тими ж самими правами, що й країни-учасники. Найбільш продуктивно скандинавське співробітництво має прояв у діяльності Північної ради міністрів. Голови урядів автономій виконують функції міністрів з скандинавської кооперації, члени урядів автономій беруть постійну участь у конференціях із культури, охорони довкілля та соціальних питань. Цікаво, що рішення Ради міністрів не є обов'язковими для автономій доти, поки вони їх не ратифікують, а члени урядів автономних одиниць можуть вносити пропозиції на тих самих умовах, як і члени урядів суверенних держав.

За оцінкою скандинавських юристів, співробітництво автономій із зазначеними організаціями є позитивним. На думку Д. Ліндхольма “виключення автономій з цієї кооперації призвело б до проблем на мапі скандинавської кооперації й, можливо, було б у конфлікті з Хельсінською угодою 1963 р.” [14]. А. Олафсон, дослідивши ефективність такої участі для Фарерських островів, дійшов висновку, що співробітництво фарерців у Північній Раді зміцнило зв'язки між автономією та скандинавськими країнами [15]. На думку Л. Джохансона, аландці високо цінують свою участь у вищезазначених органах, адже це свідчить про визнання особливого статусу островів у скандинавській спільноті [16].

Таким чином, виявляється, що, з одного боку, несuverенні автономії беруть участь у міжпарламентських, міжурядових органах, а з іншого боку – така участь суперечить вимогам міжнародного права, яке не передбачає пряме членство у міжнародних організаціях субнаціональних територій, таких як Аланди, Гренландія, Фарери. Ця ситуація є прикладом того, що існує нагальна необхідність у врегулюванні питання про міжнародну правосуб'єктність субнаціональних територій відповідно до реальних потреб для їх культурного, економічного, соціального розвитку, але без зазіхань на сферу зовнішньої політики. З аналогічною проблемою зіштовхуються суб'єкти федерації, але автономії знаходяться у більш складній ситуації, адже, перебуваючи у складі унітарних держав, вони обмежені у своїх можливостях для впливу на центральні органи. Зокрема, Гренландія та Фарери у будь-який момент можуть бути позбавлені свого автономного статусу внаслідок відсутності його закріплення на конституційному рівні.

Вирішення зазначеної проблеми багато в чому залежатиме від датської та фінської влад. Вочевидь, ідея нації-держави й абсолютного суверенітету вже не відповідає повною мірою реаліям сучасного світу й приклади участі автономій у діяльності міжнародних організацій – один із доказів цього. На нашу думку, суть міжнародного співробітництва Фарер, Аландів та Гренландії полягає не в тому, щоб “загрожувати” суверенітету Данії та Фінляндії, а в тому, щоб, відповідно до принципу субсидіарності, найкращим способом виконати прийняті на себе

зобов'язання й вирішити локальні проблеми. Так, наприклад, у межах Північної Ради розробляються проекти з забезпечення продовольством й підтримки життєвого рівня в автономіях не гірше, ніж на материку (проект Skargard). Для розвитку конкурентоздатності економіки Гренландії та Фарер з 1987 р. існує Західно-Скандинавський фонд, з 1985 р. діє Рада Західно-Скандинавських парламентаріїв, що працює над проблемами раціонального використання природних ресурсів автономій. Таким чином, незважаючи на не досить великі фінансові можливості, автономії беруть активну участь у міжнародних конференціях, семінарах, дискусіях з проблем автономного розвитку.

Висновки

Отже, на основі зазначеного вище можна зробити висновок про те, що існує нагальна потреба більш чіткої правової регламентації участі автономних утворень у міжнародній діяльності відповідно до реальних потреб культурного, соціального й економічного розвитку автономних одиниць країн Європи, зокрема України.

Література

1. Борденюк В. Територіальна автономія як явище державно-правового життя: конституційно-правові аспекти / В. Борденюк // Ефективність державного управління та управлінських кадрів в умовах змін [Текст] : зб. наук. пр. — К. : [б. в.], 2005. — С. 102—124.
2. Копиленко О. Л. Автономна Республіка Крим: проблеми правового статусу [Текст] / О. Л. Копиленко. — К. : Таксон, 2002. — 342 с.
3. Неделько О. А. Особенности юридической природы органов власти Автономной Республики Крым / О. А. Неделько // Проблемы толкования и реализации законодательства Украины и задачи адвокатуры [Текст] : сб. науч. р. — Симферополь : Таврия – Плюс, 2003. — С. 123—133.
4. Кичун В. І. Конституційно-правові основи взаємовідносин вищих органів влади України і Автономної Республіки Крим [Текст] : автореф. дис... к. ю. н / В. І. Кичун ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. — Х. : [б. в.], 2001. — 20 с.
5. Olafsson A. International Status of the Faroe Islands / A. Olafsson // Nordisk Tidsskrift for International Ret [Text]. — 1982. — Vol. 51. — Fasc. 1, 2. — P. 33.
6. Faroe Islands // Constitutions of the countries of the world. Oceana Publications [Text]. — N.-Y. : [s. n.], 1995. — P. 84.
7. Petersen R. Colonialism as seen from a former colonized area / R. Petersen // Artie Anthropology [Text]. — 1995. — № 2. — . — Vol. 32. — P. 118—126.
8. Sundback B. From National Fragment to Int'l Entity / B. Sundback // Aland Islands Demilitarized Region. Alands fredsförening [Text]. — Mariehamn : [s. n.], 1995. — P. 24.
9. Hannikainen L. Cultural, Linguistic and Education Rights in the Aland Islands / L. Hannikainen // Publications of the Advisory Board for International Human Rights Affairs [Text]. — 1993. — № 5. — P. 19—21.
10. The Third Conference of European Islands Regions. Working Documents and Conclusions. Council of Europe [Text]. — [S. p. : s. n.], 1992. — P. 8—10.
11. Documents on Aland Pertaining to the Accession of Finland to the European Union 1994 [Text]. — Mariehamn : [s. n.], 1995. — P. 12—18.

12. Declaration by the Government of Finland on the Application of the EC TREATY, the ECSC TREATY and the EURATOM TREATY to the Aland Islands. 8 Dec.1994. — [S. p. : s. n.], 1994. — P. 17.

13. The Third Conference of European Islands Regions... — P. 20, 21.

14. Lindholm G. The Right of Autonomous regions to participate in Nordic Cooperation / G. Lindholm // Nordisk Tidsskrift for Int'l Ret [Text]. — 1985. — Vol. 54. — Fasc. 1, 2. — P. 40.

15. Olafsson A. International Status of Faroe Islands... — P. 37.

16. Lindholm G. The Right of Autonomous regions to participate in Nordic Cooperation... — P. 50.

S. Sakhanenko,

O. Ratsyuk

**PARTICIPATION OF AUTONOMY FORMATIONS
IN THE INTERNATIONAL RELATIONS
(ON THE EXAMPLE OF DENMARK AND FINLAND AUTONOMIES)**

The processes of participation of autonomy formations overseas in their international relations are investigated. Influence of independent formations of Denmark and Finland - Greenland, Farer and the Aland islands on development of foreign policy strategy of the states, in particular on the process of the European integration is analyzed. The directions and forms of participation of autonomies of Denmark and Finland in the international activity are considered.

Key words: autonomy, international relations, European integration.